

History of Phalaborwa tribe

Mohlang wola re boledišana ka ga dithaba Ke ile ka tšia Mapotene le Mading le Maphatše. Kgōpōlwē e kgauswi le Sealeng le Maboini.

1. Maphatše.

2. Mapotene

3. Mading

GA GA

2

Lenaneō la maina a dithaba tša Phalaborwa

1. Lolwe ke thaba ya ga ba Šōkane. Ke gona mo Šōkane a hweditšego gona ke ba Phalaborwa ge ba tšwa Borwa. Gape ke gona mo go bego go dirwa tšhipi kgale. Le mekoti ya kgale e sale gona le dilo tšec ba be go ba šoma ka tšōna di sa hwetšwa. Ge ba-Šōkane ba tlogile gobe ga dula ba-Phalaborwa ka baka le letelšlê.
2. Sealeng ke thaba ya mošate mo go yona go na le mabitla a dikgoši tša Phalaborwa. Gape le bakgomana ba bolckilwe gona. Ke yona thaba ya sebo go fitiša dithaba kamoka. Ka godimo ga yona gona le lebje leo ge dipula di na le emago meetse. Thaba ya Sealeng ga e namelwe ke motho ka ntle le letšatši la tirelō ya badimo. Gape ngwana wa kgoši ga dumelēlwi go namela thaba ye le ge e le tšatši la tirelō ya badimo. Ge ngwana wa kgoši a ka namela thaba ye a ka se sa boya. Ke gore badimo ba tla motšia ba dula le yena baka se setelšlê. Polelo e re ka baka se sengwe batho ba kwa dikomana di duma thabeng ya Sealeng. Ka tšatši le lengwe banna ba thšaba sa Nakōmē e lego ba ba dutšigo ka Borwa le thaba ba kile ba kwa komana di duma ge batho ba sa dutši thabeng ya Kgōpōlwē. E be e le lebaka la Mōkgōpē. Bjalo ba tšia mesebe le marumo le marumo go kgana komana ka ge e le mokwa wa banna ge komana e duma.

3

Bjalo ge ba fihla Kgôpôlwê batho tlabega. Ge ba fihlile ba Kgôpôlwê ba botšiša gore ba-Nakome le reng lehono le rwaleletše? Gomme ba bolela gore ba tlile komanêng yêô ba kwelego e duma.

Ba-Kgôpôlwê ba tlabega ka ge dikomana di dutši ka gae ntlong ya tšona. Bjalo ba-Kgôpôlwê ba gopola ka pela, pela gore komana e duma badimong Sealeng. Mo Sealeng medumo e sa kwala ka mabaka a mangwe, mehleng ya lehono. Bjalo go gopolwa gore ke medumo ya meetse a lewatile la (India) ka Bohlabatšatši.

3. Kgôpôlwê ke thaba ya mošate. Mo go yona go dutši Wakekele, Lepato, le Makhušane. Ke thaba ya go dulega ge motho a rata go bea motse godimo ga yona. Gape e na le sebo se sebotse. Ke ka mokgwa wo dikgoši di bego di rata thaba ye.

4. Sekgôpô ke thaba ya badimo ba Bakgalaka. Ka morago ga dula kgoši Matšatši. Gothwe Sekgôpô e na le lešoba ka godimo ga yona. Gomme lešoba goba molete woo go tšwele Kgotswane ka wona mohlant a fetšago go dira dithaba tša Phalaborwa.

Kgotswane ke Modimo ka se Phalaborwa.

- 4 5. Maboine ke thaba ya go dula noga e kgolo. Noga yeo e bitšwa lebitša-pudi. Noga yeo ka tšatši le long monna yo a bitšwago Ššhlwane o kile a re a tsoma a na le dimpha a e hwetša. Bjale ya thoma go mo rakadiša. Gomme a thuša ke dimpha tšêô e ilego ya di fetše. Gomme a phidiša ke lebje leo a ilego a le bea hlogong ya gagwe. Lebitša-pudi ke noga ye kgolo. Ge e rakadiša motho e fofa ka mere goba dihlare.
6. Phetole gona le noga ya thaba bjalo ka Maboine.
7. Nkôlwane le gona go sa bolelwa tabatša noga.
8. Modimolle ke thaba ya mabitla a mmago dikgoši tša Phalaborwa.
9. Mapôtnê ke thaba ya Ramatladi. Le Makhušane o kile a dula gona.
10. Mading e sale thaba ya Ramatladi.
11. Sebating gobe go dutši monna yo barego ke Mokabe. Mokabe e be e le morudi wa tšhipi gona e lego Malepe. (Megoma.)

12. Tshankane gobe go dutši ba ga Nkwane.
13. Pabje gobe go dutši monna yo a bitšwago Mōkgōlōpi.
14. Legobjeng gobe go dutši kgoši Makhušane.
15. Namakgale go dutši Ntlabake gona le noga ye kgolo
16. Lotane ke thaba ya Lotane.
17. Serotlwe ke thaba ya Maitše.
18. Mabadika ke thaba ya go bōlōtša madika gona.
19. Sekgwepe e kgaufsi le Mabadika.
20. Nakome ke thaba ya ba-Šōkane
21. Hlaōni.
22. Bosōtse
23. Psheni badimong ga kgoši Sekgōpō o tšwa Bokgalanga.
24. Sešweni kgaufsi le Psheni
25. Thabeng tša Makgema. Ke mo go kilego ba bolaiwa makgema.
26. Thabeng tša Balepa. Ke mo Balepa ba kilego ba dula gona
ba bopa dipitša.
27. Tsotsoma
28. Mokgoteng ke thaba ya goba le more wo o bitšwago Mokgote.
29. Selongwe ke thaba ya Setšēkēlē.
30. Nareng ke mo go kilego ga dula ba-Nareng. Podumo o dula gona.
31. Phakale ke thaba ya moto-o-tee.
32. Malehllakaneng go tiwa bodika gona ke Lepato kgošana ke
Mozwazi wa Lepato.
33. Serula go tiwa Mōrōtō batho ba hwa kamoka.
34. Se-sita-kgomo ke thaba ya Kgadi ya Lepato sesitakgomo.
35. Boripa-šōkō ke thaba ya Mōrōtō wa basadi.
36. Seokamedi ke thaba ya Seōkamedi.
37. Tšharapane ke mo madira a Matšatši a Mashagaana a Jewawa
a khuditšego gona, mohlant a hula Sealeng.
38. Kgōpōlwana go dutši Matšatši mohlant a tlogago Kgōpōlwē.
- 6 39. Botlokwa ke thaba yeo go kilego ga dula Batlakwa.
40. Sebera go dutši Makhušane, gape ke mo a bolokilwego gona.

Gothwe felo mo go kile ga dula pela e tee baka se setelêlê mme e sa tsebje gore e be e tšwa kae.

41. Hlakisi ke thaba ya Hlakisi monna wa go tseba go neša pula.
42. Rakgorwane ke mo go betlilwego komana ya boretho.
43. Mosuane ke thaba ya mekotlwa ya kgale ya gorekwa ke Setereke.
44. Maputi go nale (Copper) bjalo ka Mosuane.
45. Selaolwe ke thaba ya mošate wa pele. Kgaufsi le yona go nale letsha le legolo.
46. Mogolle ke thaba ye e okametšego le diba le legolo mo go hlakanago Lepelle le Salate.

Di tšwa go Katšane Monareng obelegilwe thabeng ya Nareng.

Magoši a kgale a ba Phalaborwa.

7 Mo magošing a latelago a šupago go kwala fela ka dika le polêlê gore ke magoši, mme ga go sa gopolwa selo ka ga mediro ya bona. Ka ge e le mokgwa mo setšhabeng sa ba Phalaborwa go tumiša leina la kgoši nageng go tšia lebaka le letelêlê. Gomme kgoši ke motho yo a e tumišang ka moši go feta bagale ba bangwe mo nageng. Magoši ke a:-

1. Sefiribjokwana ke papago kgoši Kgašane. Gomme mo leineng le go thwe ke la serêtô. Sefiribjokwana ke leina la sebatana se bogale se se swanago le nkwe ka mmala. Gomme se lekana le phiri ka bogolo. Ke batana se se bolayago kgomo. Go thwe o be a e tekanya ka sona mo maatlenng a pušo ya gagwe.
2. Makgabô ke papago Sefiribjokwana. Leina le lengwe la gagwe ke Kgotosammotô. Mmotô ke sehlare se mmaatla go rêngwa ka selêpê. Gape le mollô ga o se dire selo. Kgoši Makgabo o be a e theta ge a re:- Ke nna kgotosammotô se ya le bakgokolôši. Gape kgotosa-mmoto ke gore kôta yeo e remilwego. Mmotô ke hlare se boima.☞. Gothwe o be a itekanya le hlare se se boima se. Gona le noka yeo e bitšwago noka ya Makgabo, e lego moc a bego a dutšhi gona.

Leina ke Makgabo.

3. Mothate-waleopeng ke papago Makgabo. Mothate ke kôta ya hlare sefe le sefe ka se Phalaborwa. Leope ke lephama le legolo la noka. Gomme kgoši ge e ke thêta e be e re:-
Ke nna mothatewaleopeng sa ya le bakgokokoši. Ke gore batho ba kgaremetšang mothate ba tla wela nawo ka bodibeng. Gape o be a bolela gore motho yo a tsomago go lwa le yena ba tla hwa ba ba befi. Go thwe o na magoši a mabedi a be a kgona go fetoga kota. Ke gore ge motho a ratile go bolaya kgoši a swere lerumô goba selêpê , o be a hwetša kgoši e fetogile kotâ goba mothate. Le ga e le seclo goba leswika.
4. Kgoši Tshehla. Ke papago Mothatewaleopeng. Gothwe yena o ile a ba le morwa yo a bitšwago:- Malatšana a Tshehla. Gomme ga gose sengwe se kwalago ka ntle ga morwa wa gagwe.
5. Kgoši Sealemabo. Ke papago Tshehla. Gomme yena go kwala fela ge a e theta a re:- Ke nna Sealemabo a Bašôkwe. Ke gore e fôba motho yo a phelang nageng ya Bašôkwê. Bašôkwê ke ba Phalaborwa.
6. Kgoši Lesikapitsi ke papago Sealemabo. Lesikapitsi ke leina la mohuta wo mong wa noga. Ke noga ya go swana le phôfôlê ye bitšwago pitsi ya hlaga. Ke noga ya go hloka bohloko ge e lomile motho. Gomme ke noga ye lebelokudu. Ga go kwale selo se seng sa dirêtô tša gagwe.
- 9 7. Kgoši Ramokgenwane ke papago Lesikapitsi. Gomme ga go se seng se tsebjwago ka ga gagwe.

Magoši a šupago ac go ngwadilweng maina a ona ga go tsebjwe gabotse botse mo ba tawetšwego gona. Gape ga go tšebjwe mo yo mong le yo mong a phedilego gona, ka ntle le Makgabo yoo a beng a dutši nokeng ya Makgabo. Gothwe ka ge badimong e le felo go tee mo nageng ya Phalaborwa gotlogela kgale, gona go bolelwa gore ba ile ba dula thabeng ya Sealemabo.

Gomme go thata gošupa mabitla a bona. Ka ge badimong e le felo mo e lego lepatlelo le legolo, gothwe magoši kamoka a bolokilwe gona fao, pato le thaba ya Sealeng. Ge magoši a maswa a fiwa dihlabelo o kgale a fiwa ke a maswa. Ke gore bona ba etelana. Gomme ke gona ba tsebana go fitiša bafi.

- 10 8. Kgoši Malatši ke papago Ramokgonwane. O tswetšwi moše ga noka ya Odi. Ke morwa Malatši wa I e lego wa tšhaba sa Makgatlwa a Mmakao.

O ile a tšhaba mogolo Mmakao a tšhela noka ya Odi le setšhaba sa gagwe.

Tšhabo ya Malatši go Mmakao.

Gothwe ge Malatši papago Mmakao le Mala wa bobedi a hwile ge ba sale moše ga Noka ya Odi, Mmakao o ile a fa Malatši mmoto gore a boše. Ka tšatši le lengwe ga basadiba le felo mo go kgatlwago dikoko ngwana a lia teng ga mosadi wa Malatši. Bjalo mago Mmakao a ya go tsibiša kgoši Mmakao ditaba tšeo. Mmakao a laela gore Malatši a tle mošate le mosadi le banna ba gagwe. Gomme kgoši ya botšiša Malatši taba ye e bolelwago ke magwe. Go thwe ngwana o ile a belegwa mohlang ūna 8 o. Bjalo Malatši a fetola kgoši mogolo gore le yena o boditšwe bjalo ke basadi ba ba beng ba le felo fao.

Ke gona kgoši ya laela Malatši le banna gore ngwana a bolawe, gobane ke sehlola. Ge Mmakao a boetše gae a bitša pitšo gore o tlareng ka taelo ya kgoši godimo ga ngwana wa gagwe. Gomme banna ba fetola ka ~~xxx~~ ka gore go kaone ge ba ka tlogela naga ya Mmakao go tsoma madulō go gongwē. Gomme Malatši a loka thoto le setšhaba sa gagwe go tloga bošego bjo ba tšwang mošate ka bjona.

- 11 Ge go esa gosasa kgoši ya laela gore banna ba ye go Malatši go hwetša ge e ba ngwana o bolailwe. Gomme ga hwetšwa gobane Malatši o tšhabile le setšhaba sa gage. Ge kgoši e kwele gobane Malatši a laela banna gore a latiwe. Gomme kgoši ya

laela gore ge ba ka hwetša Malatši le banna bao a nago le bona a bolawe. Mmago Mmakao a laela kgoši le banna gore ge banna baka hwetša Malatši a tshētše noka ya Odi ba gome ba seke ba tshela gobane banna ba Malatši ba ka ba bolaya. Ke gona banna ba tšia dipatla go lata Malatši mme banna. Ge ba fihla nokeng ba hwetša Malatši a le ka moše. Gomme bona ba dira lešata ba re O! O! O! Ke gore lena! lena! lena! Bjalo ba boela gae go botša kgoši ditaba tša goba ba hweditše Malatši a tshetše noka. Kgoši ya bolela gore ge a tšhabile nageng ya gagwe go lokile. Ka sebaka se e be e le Malatši wa Mmakao. Ba be ba bina kgabo ya tšhweni. Gomme mo ba bangwe ba re ke kgabo ya Mollō. Bjalo Malatši a tšwela pele go nyaka moš a ka hwetšago madulō. Go thwe o ile a fihla felo mo gongwe ge a sešo go fihla thabeng tša Mapopolo. Gona fao a hwetša setšhaba se sengwe. Gomme a kgopela go dula le sona. Gomme a thoma go bušwa ke kgoši ya setšhaba se.

Ntwa ya Malatši le setšhaba se sengwe ge a tšama
a nyaka Madulo.

12

Bjalo banna ba ga Malatši ba thoma gobelaela ka ga pušo ya tšhaba se. Molao wa kgoši ya tšhaba o be o re ge banna kamoka ba ile letsholong go bolaya diphōfōlō, ba swanetše go tliša tšohle go yena. Gomme taba ye ya ba dihlong go Malatši a sa fiwi diloba ke banna ba gagwe. Ke gona Malatši a bolela le setšhaba se tšwang le yena gore bjalo o ka dirang gore a tšwe mo go kgoši ye. Gomme banna ba mo fetola ka gore bokaone ke lwa. Gomme polelo ya re di tla twa bjang ge batho ba kgoši yeo e bušago Malatši e nale banna ba bantši. Banna ba bolelagore e tlare ge banna ba go tia ba ile gotsoma ntwā ya thoma ka gae le hlageng. Gomme kgoši ya dumela keletšo ye. Ke gona banna ba kwana nako yeo ntwā e tlogo go thoma ka yona. Gomme ga bolelwa gore e be mosegare wo mogolo mola letšatši le fiša. Ke gona Malatši a iša banna ka hlopa tše lekanago.

Ba botša ba hlopha sa hlageng gore ba diše moši geele mosegare e lego ya dintlo tšeo di tlogo fišwa ge ntwā e thomile. Ke gona kgoši ya laela banna ba ga we naga kamoka gore ba tšwe letsholo ka ge e be e le modiro wo mogolo wa setšhaba sa gagwe. Gomme ge batšwele letsholo ba le gare ga dinaga banna ba ga Malatši ba fela wa diša gae ka mahlo. Bjalo diphōfōlō tša bolawa ka bontši. Ge e le mosegare banna ba ga Malatši ba kgopela ba rwala letsholo gore ba khutše meriting ya dihlare. Ba rwala letsholo ba dumela. Gomme mello ya go tšwa go beša dinama. Ge banna ba Malatši ba kgopela khutšo e be e le kgopelo ya ~~ntwa~~ tokišo ya ntwā. Ke gona ba fela ba iša mahlo gae. Ka morago ba bona moši o thunya gae. Gomme bona ba wela banna bao ba nago le bōna ka dipatla. Gomme banna bao ba thoma go gakwa ke seo se dirwang ke masogana a ga Malatši. Gomme ba šitwa le golwa ka ge ba be ba sa tsebe gore molato ke eng. Gomme ga bolawa masogana ma mantšiko wa hlageng. Ga e le kowa gae batho ba fetšwa le ke mollo. Ke gona ba boela gae mogobo wa ntwā o gobigwa. Go thwe ba ile ba bolaya phōfōlō yeo e bitšwago Nōkō ka tšatši leo. Ke gona ba h hlomola meutlwa ya yona ba hloma dihlogong tša bona. Go thwe mosela wa yona o ile wa išwa go Malatši gore a dire seala sa gagwe. Ge ba fihlile gae ba botša Malatši gore bona ga e sale ba bina kgabo ya tšhweni goba ya Mollō. Ba re ke bona ba bina Nōkō. Bjalo Malatši a ba kgoši. Gomme a tšia mosela wa Nōkō a tlemelela kwateng gomme ya epelwa kgōrōng ya mošate. Bjalo setšhaba sela go bolawa ba go šala ba tšhaba bošego go tlogela Malatši le setšhaba sa gagwe. Gomme ka morago Malatši a bolela ge setšhaba sa gagwe gore ba fetele pele ka ge naga e be e sa ba kgahle. Gomme Malatši a khudogela nageng tše dingwe tšeo go saka go ga hwetšwa batho. Ka gorealo batho ba tšama ba šala ditseleng. Gomme ka morago ba fihla thabeng tša Mapopolo. Bjalo ba thoma go bona naga ya Phalaborwa.

574

14

Ka ge dithaba tša Mapopolo di le ka godimo ga naga ya Phalaborwa ke gona setšhaba sa ga Malatši sa bona naga e le motala fela wa dithaba tša go dula ka go thalakana. Gomme ba duma molala wo. Ke gona ga kgethiwa banna masogana go fologela molaleng wo. Gomme ga tšhiwa mefago ka ge e le sekgoba sa matšatši a mararo goba a mane go tloga Mapopolo go tla Phalaborwa. Ge ba fihlile ba sepela le naga gomme ba seke ba e hlakantšha gomme ba kgolwa gore ke naga ye botse. Bjalo ba boela morago ka thabo ye kgolo. Ge ba fihlile Mapopolo kgoši Malatši a botšiša banna gore ke naga ye bjang. Bona ba fetola ka gore naga ke ye botse bjalo ka ge le bona molala. Gomme e phala Borwa. Ke mo naga e hweditšegō leina la Phalaborwa. Ba iša pele ka gore e na le dilo tše tlogo phediša setšhaba e lego dinama tša diphōfōlō tša mehuta huta. Ba bolela gore tše dingwe ditla hōla setšhaba ka matlalo go apara. Tšedingwe e tla ba kobo tša kgoši, e lego tau le nkwe. Ke gona setšhaba sa loka thōtō go fologela Phalaborwa. Gomme kgoši le ba bangwe ba dula felo mo go bitšwago Mahubedung mo go nago le dithabana tše bitšwago Selaōlwē. Gape gona le mogobe wo mogolo o bitšwago Lephōsē. Gomme setšhaba le kgoši ba thabela mogobe go ba thuša meetseng ka ge Salate noka e le kgole. Ka morago ga lebakanyana kgoši ya laela gore banna ba phuthege. Gomme ba laelwa go sepela ba lekola naga, ge eba gona le setšhaba mo go yona.

15

Ge setšhaba se dukulōga le naga gomme se pota pota le dithaba sa hwetša mo thabeng ya Lolwe ka Borwa go Mahubedung gona le setšhaba sa ga Šokane. Bjalo ba Phalaborwa ba thoma go tlabega ge ba hwetša naga e na le beng ba yōna. Bjalo bona ba boela Mahubedung go tsibiša kgoši taba ye. Bjalo kgoši ya botšiša banna ge setšhaba e le se segolo. Gomme ba bolela gore ke setšhabanyana mme ga se lekane le se ba lwelego naso tsileng. Ke gona kgoši ya romela banna gore ba boledišane ~~ix~~ le setšhaba sa ga Šokane gore naga ke ya bo mang.

Ge banna ba fihlile mošate Lolwe ba kgopela gore ba ka boledišana
 le Šokane le banna ba gagwe. Banna ba ga Malatši ba re ba
 romilwe ke kgoši gore Šokane le banna ga gagwe ba fetole kgoši
 gore naga ke ya bo mang. Šokane le banna bagagwe ba fetola
 gore naga ke ya bona kamo banna ba ga Malatši ba bonago goba
 ke kgale ge bona ba dutši nageng ye. Go thwe ba Šokane ba
 be ba sa tsebe mollô. Gomme ba be ba e ja dijo tša bona di
 sa apewa. Gomme ba iša pele ka gore le ka dirang go šupa gore
 naga ke ya lena. Ba-Šokane ba thoma go tšia kgohlo yeo e
 lego tšhipi ya (Copper) gomme e dirilego dipheta gore ba e
 hlomaganye go dikuloša thaba ya Lolwe. Bjalo kgohlo ya
 hlašlšlwa. Gomme banna ba Malatši ba bolela gore naga ke ya
 bona. Šokane a re ka baka lang ge naga e ka ba ya lena. Ke
 gona ba laela gore Šokane a kgobe batho kamoka gore ba tle
 ba bone. Gomme batho ba kgobakana kamoka. Gomme gwa robjwa
 16 phate tše pedi. Bjalo banna ba thoma go di gohlanya. Ka morago
 moši wa thunya. Gomme ba thoma go bona go tšwelela dilo tše
 ngeimago. Ka morago mollô wa tuka. Gwa laelwa banna ba babedi
 gore ba potologe thaba ya Lolwe ka go fapana. Gomme thaba
 ya thoma gotuka mollô kamoka. Ka morago ga lebakanyanaba
 Šokane ba hwetša thaba e šetše kgakala. Bjalo kgoši Šokane
 a botša setšhaba sa gagwe gore a fêtlê pele gotsoma naga
 ye ngwe. Gomme bona ba dumela. Ke gona Šokane a botša banna
 ba ga Malatši gore a šale le naga ya gagwe. Gomme bonaba boela
 mošate Sešaalwe go tsibiša kgoši ditaba tša Šokane. Ge kgoši
 a kwele gore Šokane o fentšwe ka mollo gomme o boletše gore
 Malatši a šale le naga ya gagwe, a bolela gore tšhaba sa ga
 Šokane ke sa ga Šalang. Gomme setšhaba sa ga Šokane se sa
 bonwa le lehono mo gare ga ba Phalaborwa. Šokane a sobela
 Bodikela tšatši bja Phalaborwa. Bjalo naga ya šala e dutši
 ke ba Phalaborwa.

Tša bophelo bja kgoši Malatši le setšhaba sa gagwe
mo Phalaborwa.

Ge Šokanea a tlogile nageng Phalaborwa, gomme kgoši ya laela gore bjale lefase ke la yōna. Ke gona batho ba ka dula ka go rata. A laela batho gore ba e tsomele temo mo ba lemago mabele a bona go hwetša tša go ja. Go thwe ka yōna nakō
17 yeō gobe go se tša go lema e lego megoma goba malepe ka se Phalaborwa. Ge batho ba hweditše tēmō ya ba bothata go lema. Ka ge tšhipi e sešo go tsebja go thwe batho ba ile ba kgetha mohlare wo bitšwago mphiswane, goba moretše, go epa ka wona fase batho ba tšhela mabele. Go thwe lebje le bitšwago legakabje le be le dirwa selēpē goba thipa. Ke gona ba Phalaborwa ba thoma mōšōmō wa go lema. Ka ge Phalaborwa e le naga ya mehlare ye megolo gape e naga ya bjang bo dirago maritē a magolo mme ya bothata bjo bogolo go hwetša temo. Ka ge ba Phalaborwa ba bone tšhipi ya kgohlo go Šokane ye tšwago thabeng ya Lolwe, ba lwa ka bōthata go hwetša tšhipi ya go dira malēpē goba megoma le dilēpē tša gō šōma ka tšōna. Ke gona gwa tsoga monna yo a bitšwago Malatswane Pelusa a latelwa ke Nkwane a phaše. Banna ba bedi ba, bathoma mōšōmō wa go rula tšhipi ye bitšwago kwetli ka se Phalaborwa. Gomme yōna ya dira modiro wa malēpē le dilēpē le marumo le mefaka goba thipa. Gomme ya ba mōšōmō wo mogolo go epa tšhipi le go e rula. Ge motho a sepela mo Phalaborwa a hwetša mo go bego go šomiwa tšhipi. Malatswane le Nkwane ba thoma go thwala batho ba go epa tšhipi. more sa bonago mekoti ya bona mo thabeng ya Mesugane le Lolwe. Mathomong tšhipi ya epjwa ka dithate. Gomme tšwa rulwa ka mabje goba
18 tšhilō. Gomme ka morago gwa hwetšwa tšhipi yeo e bitšwago Noto. Ka morago ga dirwa ya gobe tšhipi godimo ge a rulwa. Yona ke Natlō. Gomme a gwa dirwa ya go swara ditšhipi ge di fiša e lego ye bitšwago Letlao. Bjalo ya ba mošomo wo mogolo wa agelwa ntlo yeo e bitšwago Lekoba. Gomme gwa dirwa seo

e lego mōoba e lego sa go botšetša mollo. Ga agiwa sebešo ka mabje, gomme manaka a diphōfōlō a rokelelwa mo mōobeng. Gomme bjalo gwa dirwa ditšhipi tša mehuta huta. Ke more kwago senatla Malatswane se re:- Ke nna Malatswane le latswa tšhipi la Pelusa . Go latswa go bolelwa go dira tšhipi gabotse. Nkwane a re:- Ke nna Nkwane a Phasê magarola motho ka lerumo. Gomme gwa dirwa malêpê a go lema. Le dilêpê le maseka a a dirwago ka tšhipi feela, aa dirwago ka tšhipi ye bitšwago lerale. Gwa dirwa le mefiti e lego ka tšhipi ya bitšwago letlale. Masogana ao a šomago a potswa ka malêpê. Gomme batho ba thoma go saba goba go reka malêpê ka barwedi ba bona. Bjalo ga rengwea mere ka selêpê. Gomme gwa lemowa ka malêpê. Ke mo go tšwilago serêtō sa naga se rego. Ke Phalaborwa bolla noto gwa lla theko bo sele. Theko ke nonyana ye e lla go ka meso. Mo mōšōmong wa ditšhipi gwaba le dingaka tša go thibela tšhipi gore e seke ya senyega. Gomme kgoši ya laela gore ba rudi ba tšhipi ba rule dilêpê tša mošate tše sa swanego le tša batho kamoka. Le marumo, le malêpê le mesebe le tša go aparwa ke kgoši le basadi ba yona le bakgomana. Gomme bjalo ba Phalaborwa ba dula ka khutšo nageng ya bona ya ya go phala-Borwa.

19

Gomme ka morago gwa tsoga barudi ba go tlala mo nageng. Malatši o hwile thabeng ya Sealeng. Lebitla la gagwe le ga mmogo le a mangwe sebatleng sa badimo.

Ditšerwi go Potokisi le Maphakgo

Ke moka tša dikgoši tša Phalaborwa.

End. S.574.